

Daniel Wutti

Transgeneracijski prenosi v družinah koroških Slovencev

Izvleček

Psihične travme presegajo življenja neposrednih žrtev nasilja. Pričujoče besedilo se ukvarja s prenosom travm v družinah koroških Slovencev. Ganljive življenjske pripovedi starih staršev – neposrednih žrtev nacionalsocializma – lahko na novo osvetlijo prej zamegljena zaporedja v biografijah staršev. Koncepti in podobe, ki so se vžgali v biografijo prve generacije, so prisotni tudi v nezavednem vnukov in vnukinj, ki s tem zgodovinskim bremenom ravnajo na svoj način. Teoretični del predstavi mehanizme predajanja travm. Empirični del predstavi konkretno študijo: s »problemsko usmerjenimi intervjuji« so bili povprašani pripadniki treh družin. Iz vsake družine so spraševali pripadnika generacije starih staršev, generacije staršev in generacije vnukov. Obsežni podatkovni material je bil urejen in kategoriziran s pomočjo »strukturirajoče kvalitativne vsebinske analize« in z zasnovami »sceničnega razumevanja«. Generacijska vez med prvo in drugo generacijo je nadpovprečno tesna. Druga generacija je neposredno prevzela politični in kulturni boj za »obstoje slovenske besede na Koroškem«. Tako za prvo kot tudi drugo generacijo je bilo v vseh letih po drugi svetovni vojni težko najti psihično kompenzacijo.

Ključne besede: transgeneracijske transmisije travm, koroški Slovenci, nacionalsocializem

Transgenerational Transmissions in Carinthian Slovene Families

Abstract

Psychic traumata exceed the lives of immediate victims. The following article views the transmission of trauma in Carinthian Slovene families. Moving life stories from the generation of the grandparents – victims of national socialism – often open new viewpoints in afore blurred sequences in their children's biographies. Certain concepts and figures of these life stories can also be found in the unconsciousness of the grandchildren – who on their part seek for solutions on how to deal with such historical burden. The theoretical part presents mechanisms of transgenerational transmissions. The empirical part of the article includes a specific study: Three generations of three families were interviewed using the "problem focussed method", then categorised according to the "structured qualitative content analysis" and interpreted with approaches of "scenic understanding". The generational bond between the first and the second generation is surpassingly strong. The second generation has taken over the struggle to maintain the Slovene language and culture in Carinthia from and "for" their parents. For the first and second generation it has been hard to get psychic compensation since the end of WW2.

Keywords: transgenerational transmission, trauma, Carinthian Slovenes, national socialism

Correspondence address: Daniel Wutti, Abteilung für Sozialpsychologie, Ethnopschoanalyse und Psychotraumatologie Institut für Psychologie an der Universität Klagenfurt/Celovec, Universitätsstraße 65-67, A-9020 Klagenfurt/Celovec. E-mail: daniel.wutti@aau.at, daniel@wutti.eu

1. Uvod

»Na avstrijskem Koroškem in v Avstriji so politične oblasti v povojnem času prispevale k sekvencialni travmatizaciji žrtev iz slovenskih družin,« piše Klaus Ottomeyer (2011, 46). Koroške Slovence, ki so se vračali iz nemške vojske, so označevali kot partizane, s čimer so veljali za (narodne) izdajalce; nekdanje prisilne delavce v nacionalsocialističnih »lagerjih« so javno imenovali »KZler-je«, kar je bila psovka. Pa tudi koroški Slovenci, ki so med vojno ostali doma, so bili osumljeni izdajstva in podpore partizanom. Po vojni so bili načeloma sumljivi vsi, ki prej niso kolaborirali z nacisti. Poleg tega so imeli nekdanji nacisti privilegije v zvezi s službami v javni upravi. Po 8. maju 1945 so koroški Slovenci živeli v opisanem psihosocialnem okolju. Prav to protislovensko in nacističnim storilcem naklonjeno okolje je žrtve vedno znova spominjalo na minulo nacionalsocialistično oblast in doživete grozote, hkrati z družbenim in s političnim pritiskom na koroške Slovenke in Slovence pa povzročalo tudi nove travme. Tako vsa leta po drugi svetovni vojni slovenskim žrtvam niso nudili psihične kompenzacije (Wutti & Wutti 2012, 49). Marija Jurić Pahor je na primeru koroških Slovencev predlagala uporabo koncepta sekvencialne travmatizacije nizozemskega psihoanalitika Hansa Keilsona (Jurić Pahor 2001, 11). Razlikuje tri stopnje ekstremnih stresnih razmer:

- a) začetna stopnja s preludirajočimi momenti preganjanja;
- b) bivanje v koncentracijskih in drugih taboriščih;
- c) povojni čas z vsemi težavami ponovne vključitve.

A psihične travme presegajo življenja neposrednih žrtev nasilja. Po konceptu »transpozicije« Judith Kestenberg (1995, 190) tudi potomci žrtev nacionalsocializma velikokrat živijo tako, kot bi vojne grozote neposredno doživeli na lastnem telesu in v lastni duši. Pričujoče besedilo se ukvarja s prenosom oz. transpozicijo travm preko treh generacij koroških Slovenk in Slovencev. Ganljive življenjske pripovedi starih staršev – neposrednih žrtev nacionalsocializma – lahko prej zamagljena zaporedja v biografijah staršev prikažejo v novi luči. Določeni koncepti in podobe, ki so se vžgali v biografijo prve generacije, so prisotni tudi v dojemanju vnukov in vnukinj, ki s tem zgodovinskim bremenom ravna jo na svoj način.

2. Transgeneracijski prenos travm

Travmatizacije presegajo duševno sposobnost njihovega premagovanja in vdirajo tudi v življenja potomcev. Prihaja do specifičnih generacijskih konfliktov (Bohleber 2009, 110). Tovrstne »prenose travm« so raziskovali predvsem s psihoanalizo otrok, ki so preživel holokavst. V nadaljevanju bodo predstavljeni najpomembnejši mehanizmi predajanja travm iz ene generacije v drugo.

2.1 Molk

»V raziskavah o prenosu travm preživelih na potomce se mnogi avtorji opirajo na opažanje, da se v številnih družinah o izkušnjah preganjanja niso pogovarjali, temveč je o tem vladal molk,« piše Marija Jurić Pahor (2004, 52). Kurt Grünberg (2002, 34) ugotavlja, da znanstvena literatura pogosto omenja »pakt molka«, ki tiste, ki so preživeli holokavst, na patološki način povezuje z njihovimi potomci. Takšen »pakt« seveda nikakor ne more biti stabilen, temveč povzroča nova bremena in čisto tudi reinscenacijo travm (Fischer & Riedesser 1998, 236).

Da so ljudje svojim potomcem zamolčali doživete grozote v nacionalsocializmu, je poskus zaščite – poskušali so zaščititi tako sebe kot tudi naslednjo generacijo. »V tem smislu moramo njihov molk razumeti tudi kot dosežek zrelosti«, meni Grünberg (2002, 39). A kljub molku so potomcem ta huda doživetja znana. Grünberg kot primer navaja poučen pogovorni izsek, v katerem ženska, ki je preživela holokavst, v navzočnosti svoje hčerke pripoveduje intervjuvanki, da s svojem možem v prisotnosti otrok nikoli ni govorila o svojih izkušnjah iz druge svetovne vojne. A hčerka je enostavno odgovorila: »Vedno (!) sta o tem govorila« (Grünberg 2002, 40).

Nasprotni ekstrem so starši, ki svojim otrokom pripovedujejo »vse« in tako iz njih nezavedno delajo avditorij za psihično ponavljajoče se grozne izkušnje. »Zlato sredino« med pripovedovanjem in molkom je v družinah preživelih, tako piše Grünberg dalje, redko najti.

»Čeprav molk ne predstavlja nič konkretnega, se v njem vendar nekaj odsojnega podoživi kot množično prisotno. Ne-govorjenje torej nikakor ne pomeni nesporočanja; molk je lahko mogočna oblika komunikacije« (Jurić Pahor 2004, 53). Preteklost odzvanja v vsakdanjosti, pa čeprav se o njej ne govori. Izraža se v gestah, namigih, ponavljajočih se prekinitvah pogovorov ob določenih temah ter v konkretnih vedenjskih vzorcih, ugotavlja Gabriele Rosenthal (1999, 71). Takšni vzorci so npr. nenehna premraženost stare mame, ki svoje vnuke tudi poleti toplo oblači, stalni strah, da bi lahko v hiši zmanjkalo kruha, pa tudi panika, da bi kruh lahko splesnel in postal neužiten (Rosenthal 1999, 71). Gabriele Rosenthal opisuje, da imajo ponavljajoče se fantazije otrok preživelih velikokrat opravka z zamolčano družinsko preteklostjo. »Neizpovedani deli družinske preteklosti imajo velikokrat večje posledice kot izpovedani. Ob tem posledice preteklosti v teku generacij ne postanejo šibkejše, temveč v veliko primerih še bolj vidne,« meni Rosenthal (1999, 71).

2.2 Identifikacije

Z vidika psihoanalize so identifikacije med centralnimi mehanizmi povezovanja generacij. Identifikacije lahko privedejo do transgeneracijskih predaj, ker se subjekti identificirajo z življenjsko zgodovino objektov, zlasti z biografijo iz obdobja pred subjektivim rojstvom. V nekaterih primerih starši svojim otrokom identi-

fikacije tudi vsiljujejo, na primer takrat, kadar potrebujejo otroka za uravnavanje šibkega narcističnega ravnavesja. Zgodba drugega, med holokavstom umorjenega otroka iz prejšnjega odnosa se projicira v otroka iz aktualnega odnosa. Posledica tega je, da otrok določen del samega sebe doživlja kot tuj.

Kot posebni mehanizem identifikacije opisuje Judith Kestenberg »transpozicijo«. Karakteristično zanj je, da navadne identifikacije presega tako, da se subjekt poda v »časovni predor« – transpozicija izraža »življenje v preteklosti« in »dvojno realnost« (Kestenberg 1995, 190; Grünberg 2002, 38). Potomci preživelih v tem smislu npr. doživljajo navaden obisk v bolnišnici kot bivanje svojih staršev v nacističnem taborišču – iz nezavedne želje, da bi se emocionalno počutili bliže svojim prednikom (Zöchmeister 2010, 300).

2.3 Prepustnost meja

Ilany Kogan je opisala štiri vzorce transgeneracijskih prenosov travm (Kogan 2009, 121):

- a) travmatizacija zaradi izrabe otroka kot sredstva za ponovitev travme: kadar preživeli iz holokavsta z otroki delijo občutke žalosti in agresije, ki jih ne morejo zadržati v sebi.
- b) travmatizacija zaradi emocionalne nezmožnosti staršev: kadar se otrok poenoti s travmatiziranimi starši s ciljem, da zanje emocionalno skrbi.
- c) travmatizacija zaradi fantazije: kadar otroci v svojem neskončnem trudu razumeti starše skušajo sami doživeti to, kar so doživeli starši: travmatizirajoče sekvence si otrok ustvari sam v svoji fantaziji.
- d) travmatizacija zaradi izgube individualnosti: kadar otrok žrtvuje svojo individualnost, da lahko skupaj s preživeli starši deli fantazijo čudežne obnove izgubljenih objektov (npr. umorjenih oseb).

3. Travma v družinah koroških Slovencev

S »problemsko usmerjenimi« intervjuji (Witzel 1985, 237) so bili povprašani člani treh družin koroških Slovencev. Iz vsake družine so spraševali pripadnika generacije starih staršev, ki so bili žrtve kot otroci in so v izseljeništvu ali partizanih preživeli drugo svetovno vojno, danes pa so stari nad 80 let (prva generacija); pripadnika generacije staršev, danes starih nad 50 let (druga generacija), in pripadnika generacije vnukov (danes starih med 20 in 30 let). Vsi člani vseh družin sami sebe ali vsaj del svoje identitete definirajo kot »koroški Slovenec« ali »koroška Slovenka«, pogovorni jezik je bil v vseh primerih slovenski (deloma tudi v dialektu). Vsi intervjuvani člani družin so vsaj delno poznali preteklost svoje družine iz druge svetovne vojne.

Obsežen podatkovni material je bil urejen in kategoriziran s pomočjo »strukturirajoče kvalitativne vsebinske analize« po Philipu Mayringu (1985, 2002 in

2008). Izbrani odlomki, ki so kazali na transgeneracijske prenose travm v družinah, so bili analizirani z zasnovami »sceničnega razumevanja« po Alfredu Lorenzerju (Ottomeyer in Reichmayr 2007, 257).

3.1 Protislovensko nasilje

Vsi pogovorni partnerji so omenjali protislovensko usmerjeno nasilje, le s to razliko, da so ga pripadniki prve in druge generacije občutili še telesno in duševno, pripadniki tretje generacije pa »samo še« duševno (v tem smislu verbalno). Pripadniki prve generacije so nasilje občutili na lastnem telesu še dolga leta po koncu druge svetovne vojne, ko so npr. nemškonacionalno usmerjeni napadali slovenske kulturne prireditve. Višek protislovenskega nasilja po drugi svetovni vojni je bil zagotovo t. i. »Ortstafelsturm« leta 1972, ki je hkrati najmočnejša retravmatizacijska sekvenca pripadnikov prve generacije.

Narodno močno sporna sedemdeseta leta prejšnjega stoletja so privedla tudi do »politizacije« druge generacije: na poti domov od slovenske gimnazije v Celovcu so mlade šolarke in šolarje čakali nemškonacionalci, jih psovali in pretepali. Ob predelavi teh dogodkov so jih člani slovenskih družin vedno znova primerjali z dogajanjem izpred dobrih 30 let: psihično in emocionalno se je narodni konflikt v sedemdesetih letih 20. st. tako za prvo kot tudi drugo generacijo odvijal pred kulisami druge svetovne vojne. Na protislovensko nasilje v teh letih torej lahko gledamo z dveh zornih kotov: retravmatizaciji prve generacije stojijo nasproti družinski pogovori o doživetem nasilju, ki so hkrati privedli do (boljše) predelave doživetij prve generacije, so pa pomagali tudi drugi generaciji, da je svoje starše bolje razumela. V tej nenehni želji, da bi razumeli starše, so se pripadniki druge generacije vedno znova znašli v »stari borbi« svojih staršev med drugo svetovno vojno. To kaže naslednji primer:

Beatrix (imena spremenjena, op. a.) je stara nekaj več kot 50 let in je pripadnica druge generacije. V intervjuju pripoveduje, da je še nekaj let hodila v »staro« slovensko gimnazijo na celovski Lerchenfeldstrasse (kjer je bil pouk v slovenskem jeziku popoldne, dopoldne je bil v istem poslopju pouk druge, nemške šole; op. a.). Pripoveduje:

In ko smo potem, ahm, od gimnazije hodili do kolodvora (zvečer, že ob mraku; op. a.), smo šli skozi Schillerpark, ta pa še ni bil tako osvetljen kot danes. In tam smo dobili od časa do časa, ah, klofuto. Toraj, res so nas fizično napadali ... mi bi šli lahko tudi po drugi poti, ampak prav to je bilo zanimivo, to nas je vedno tako ... in tako smo pač doraščali in se nismo pustili od groženj ustrahovati ali ne vem kako, ker smo ja vedeli, da ne bo tako.

Na vprašanje, zakaj so kot mlade šolarke in mladi šolarji zavestno izbrali nevarno pot skozi Schillerpark, odgovori: »To je pač bilo tako, lušno. No, lušno, seveda smo se tudi bali, ah, nočem reči, da smo bili junaki, ravno obratno, smo imeli tudi hlače polne, ampak mislim, to je pač bila taka naša generacija, ki se ni hotela enostavno tako ... «

Beatrix je bila v tistih letih stara toliko kot njen oče, ko je bil z družino v nacističnem pregnanstvu: med 12 in 14 let. S tem, da je v tej starosti lahko na lastnem telesu doživela podobno (protislovensko) nasilje, kakor ga je pretrpel on, se mu je lahko nezavedno emocionalno približala, ga emocionalno bolje razumela, z njim delila njegovo trpljenje. Emocionalno je občutila podobno nemoč kot njen oče desetletja poprej in jo psihično razblinila. Zavestno izbrana nevarna pot skozi Schillerpark je bila njena »osebna partizanska vojna«, ki ji je dala možnost podživetja preteklosti svojega očeta na lastnem telesu, kar je primer opisane transpozicije.

3.2 Slovenska gimnazija v Celovcu

Ne glede na pot do šole in nazaj domov se je slovenska gimnazija v Celovcu v sedemdesetih letih izkazala kot »varovalni nasip« pred protislovenskim nasiljem. To se izrazi predvsem v intervjuju z Majdo, pripadnico druge generacije. Majda je v prvi polovici svojega višješolskega izobraževanja obiskovala glavno šolo, in se šele pozneje, zaradi boljšega finančnega stanja družine, prepisala na slovensko gimnazijo. Na glavni šoli je kot Slovenka občutila izreden pritisk, osebne napade, in to na robu neznosnega. Šele na slovenski gimnaziji se je stanje uredilo, med enako mislečimi slovenskimi sošolci si je opomogla. Nekoliko drugače svoje izkušnje dobrih 35 let pozneje opisuje Peter, pripadnik tretje generacije: slovensko gimnazijo opiše kot neke vrste »kapsulo«, ki mu je onemogočila stik z mladimi podobne starosti brez slovenske materinščine. Medtem ko je v ljudski šoli (z dvojezičnim poukom) še imel pogoste stike z nemško govorečimi mladostniki, se je njegov prijateljski krog v gimnazijskih letih v Celovcu zožil na koroške Slovence. Peter to v intervjuju – ob idealu kulturne in jezikovne izmenjave – omeni kot negativno.

Slovenska gimnazija je drugi in tudi tretji generaciji nudila možnost obravnavanja nacionalsocialističnega obdobja. Medtem ko so učitelji tretjo generacijo podpirali pri pripravi referatov in predstavitev svoje družinske zgodovine, je druga generacija (v političnih sedemdesetih letih) diskutirala o aktualnem narodnopolitičnem dogajanju. Skupaj s protislovenskim nasiljem, ki ga je v teh letih velik del šolarjev občutil na lastnem telesu, je to povzročilo močno politizacijo mladih koroških Slovenk in Slovencev – vselej pred ozadjem preteklosti prve generacije kot žrtve nacionalsocializma.

3.3 Predelava družinske zgodovine

Več kot 50 let po koncu druge svetovne vojne in z eno generacijo presledka so pripadniki tretje generacije s svojim ukvarjanjem z družinsko preteklostjo neredko sprožili njeno novo predelavo. Deloma je šele spraševanje tretje generacije o družinski preteklosti med drugo svetovno vojno – na sproščen in neprisiljen način – prebilo družinski molk o tej tematiki, kot kaže naslednji primer:

Majda, pripadnica druge generacije, ima danes nekaj manj kot 60 let. V intervjuju pripoveduje, da starši, ko je bila majhna, niso veliko govorili o drugi svetovni vojni: »Imeli so še tisti šok v sebi, strah.« Sicer pa so se tematiki vedno znova nekako približali, pravi. Meni, da prej tudi sama enostavno »ni imela potrebe, da bi vedela več o tem«. Več o preteklosti svoje mame je izvedela šele, ko je njen lastni otrok, Rafaela, intervjuvala svojo babico za šolski referat. Rafaela je bila tedaj stara 13 ali 14 let in je bila učenka slovenske gimnazije. »In potem si šele videl, kako fertig (na koncu, op. a.) je bila (babica – Majdina mama, op. a.). Potem si razumel!« Stara mama, pripadnica prve generacije, se je odprla šele, ko je videla, da se za preteklost zanima njena vnukinja, pravi Majda. Tudi Majda sama jo je nato spodbujala k pripovedovanju o preteklosti, pravi, in ji je govorila: »To mora ven iz tebe.«

Intervjuji s prvo generacijo jasno kažejo, kako se je ta šele v poznih letih, predvsem v pokoju, ponovno ukvarjala z doživetimi grozotami med nacionalsocializmom. Desetletja po koncu druge svetovne vojne so se osebe, ki so kot otroci preživeli nacionalsocializem, lahko izogibali soočanju s travmami – s tem, da so se z visoko zavzetostjo »vrgli na delo«, se posvetili ustvarjanju pogojev za preživetje, ustanovitvi lastne družine – in se neredko tudi nadpovprečno angažirali na kulturnem in političnem področju koroških Slovencev. Rezultat je velika množica javnih prireditev in prikazovanje bogatega in cvetočega slovenskega kulturnega delovanja kot pozni narcistični »triumf nad nacionalsocialističnim režimom«, katerega cilj je bil med drugim uničenje prav teh aktivnosti (glej tudi Rehberger 1992, 159). Stalni protislovenski napadi na kulturno življenje so ob tem aktivne koroške Slovenke in Slovence seveda še tesneje povezali, podobno kot desetletja pred tem v nacističnih taboriščih. Tako so bila slovenska kulturna društva na Koroškem hkrati cilj protislovenskih napadov kot tudi pomemben kompenzacijski in vzdržljivostni dejavnik. Ne nazadnje se je tako mlajši, drugi generaciji, ponujala nadaljnja možnost emocionalnega vživljanja v svoje starše in to v želji, da bi jih bolje razumeli – in jih podprli v »nenehnem boju za obstoj slovenske besede na Koroškem«.

3.4 Transgeneracijske vezi

Rafaela, pripadnica tretje generacije, v intervjuju živo pripoveduje, kako je svojo staro mamo najprej doživljala kot bojevito, aktivno, ki se je zavzemala za slovensko stvar na Koroškem, medtem ko so v starejših letih ob spominu na drugo svetovno vojno v njej prevladale emocije in žalost. Šele v visoki starosti se je stara mama spominjala detajlov iz preteklosti, ki jih je prej skoraj vse življenje psihično (nezavedno) tlačila. Medtem druga generacija – nekako sredi svojega življenja – še povsem politično konotira čas druge svetovne vojne (in v primerjavi s prvo generacijo manj emocionalno). Gotovo je to (kot že opisano) tudi posledica politično spornih sedemdesetih let, v katerih je bila druga generacija socializirana v

skupino koroških Slovenk in Slovencev. Tretja generacija gleda na preteklost ponovno bolj emocionalno – doživela je predvsem, kako stari starši še pol stoletja po doživetem psihično trpijo zaradi bremen iz nacionalsocialističnega časa – in je to konotirala predvsem emocionalno in ne politično angažirano. Tretja generacija je odraščala v času, ko se je sicer še politično debatiralo npr. o številu dvojezičnih krajevnih napisov na Koroškem, prevladoval pa je diskurz sprave in pomirjanja narodnega konflikta.

V vseh intervjujih z drugo generacijo je opazno, da je vez s starši, ki so preživeli nacionalsocializem, zelo močna, deloma tudi boleča: v življenju teh neposrednih potomcev je nedvomno prisotna preteklost njihovih staršev. V tem pogledu ima tretja generacija že bolj ambivalenten in protisloven odnos do družinske preteklosti: na eni strani dejstvo, da so bili stari starši žrtve nacizma, omenjajo kot trden del svoje identitete, na drugi strani pa bi si le želeli živeti »normalno« življenje. Štefka Vavti v tem smislu piše:

Tako beg kot tudi želja po neotežkočenem življenju sta legitimno vedenje in želji mladih ljudi. V tem kontekstu je tudi razumljivo poudarjanje mladih, da hočejo življenje uživati in se osvoboditi od »manjšinske situacije« oz. se nočejo z njo bremeniti, a vendar je vredno razmisleka, da nekateri intervjuvanci vidijo to situacijo kot blokado za zadovoljno in sproščeno življenje (Vavti 2010, 67).

Izrecna želja vseh generacij je, da predajo slovenski jezik tudi svojim potomcem. Pripadniki prve in druge generacije so bili v intervjujih izredno ponosni, da jim je to tudi uspelo in so njihovi otroci na razne načine aktivni v slovenskem življenju na Koroškem. Slovenski jezik se je v vseh intervjuvanih družinah kot nekaj izredno pozitivnega predal iz generacije v generacijo. Slovenski jezik je torej – podobno kot v preteklosti slovenska kulturna društva – hkrati vzrok za diskriminacijo in pomemben vzdržljivostni dejavnik vseh generacij.

Tako pripadniki druge kot tudi tretje generacije so v intervjujih nadpovprečno pogosto omenjali iste družinske zgodbe iz druge svetovne vojne. Deloma so zgodbe prednikov iz tega časa postale pravi družinski miti, in to v veliki meri v pozitivnem smislu. Sicer pa Gabriele Rosenthal v tej zvezi omenja, da ravno pogosto pripovedovane zgodbe, ki jih pripovedujejo tudi v detajlih, lahko prekrivajo skrito, tisto, kar najbolj bremeni (Rosenthal 1999, 73). »Stari starši in starši v veliki meri posredujejo živahne in nazorne zgodbe, a dajejo napačno sliko, ker odkrivajo samo delne vpogleds v celoto in ti »koščki preteklosti« niso označeni kot taki,« piše o tem tudi Dan Bar-On (1992, 171).

4. Izsledki

Kot enega med najbolj izrazitimi učinki holokavsta poudari Gabriele Rosenthal »bližino s preteklostjo«, in to skupaj z močno medgeneracijsko vezjo (Rosenthal 1999, 71). Pred ozadjem pričujoče študije to lahko potrdimo tudi za koroške Slovence.

Generacijska vez med prvo in drugo generacijo koroških Slovencev je nadpovprečno tesna. Druga generacija je, zlasti v želji, da bi se emocionalno vživela v starše in jih psihološko bolje razumela, neposredno prevzela politični in kulturni boj za »obstoje slovenske besede na Koroškem«. Zaradi sociopolitičnega ozadja so na avstrijskem Koroškem za tak boj vedno znova tudi realne potrebe – in začarani krog se znova zavrti.

Tako za prvo kot tudi drugo generacijo (ki vojne ni neposredno doživela!) je bilo v vseh letih po drugi svetovni vojni težko najti psihično kompenzacijo, saj je vedno znova vzplamtel narodni konflikt in vedno znova je preteklost iz druge svetovne vojne dohitela vsakdanje življenje. To psihično kompenzacijo skuša tretja generacija – pred ozadjem danes prevladujočega diskurza sprave in pomirjanja konflikta – najti v želji po normalnem življenju. »Saj ne more biti vse življenje samo boj, boj, boj,« je v intervjuju omenila pripadnica današnje slovenske koroške mladine. Da bi se tretja generacija zaradi morebitne naveličanosti trajnega narodnega konflikta na Koroškem v zavzetosti za slovenščino na Koroškem oddaljila od svojih prednikov, klub temu ni pričakovati, pretesne so še generacijske vezi pa tudi slovenski jezik je za mlade še zelo pomemben.

Pričakovati je, da se bodo v naslednjih letih iniciative in projekti za skupno Koroško, tako večine kot manjšine, še povečevale. Pri tem bo za izostalo psihično kompenzacijo koroških Slovenk in Slovencev zlasti pomembno soočanje koroške javnosti s preteklostjo, o kateri že 70 let molči in se ji izogiba.

Viri in literatura

- Bar-On, D., 1992. Begegnung mit dem Holocaust: Israelische und deutsche Studenten im Prozeß des Durcharbeitens. V G. Hardtmann (ur.), *Spuren der Verfolgung: Seelische Auswirkungen des Holocaust auf die Opfer und ihre Kinder*. Bleicher Verlag, Gerlingen, 167–197.
- Bohleber, W., 2009. Wege und Inhalte transgenerationaler Weitergabe: Psychoanalytische Perspektiven. V H. Radebold, W. Bohleber & J. Zinnecker (ur.), *Transgenerationale Weitergabe kriegsbelasteter Kindheiten: Interdisziplinäre Studien zur Nachhaltigkeit historischer Erfahrungen über vier Generationen*. Juventa Verlag, Weinheim in München, 107–118.
- Fischer, G. & Riedesser, P., 1998. *Lehrbuch der Psychotraumatologie*. Ernst Reinhardt Verlag, München.
- Grünberg, K., 2002. Tradierung des Nazi-Traumas und Schweigen. V I. Özkan, A. Streeck-Fischer & U. Sachsse (ur.), *Trauma und Gesellschaft: Vergangenheit in der Gegenwart*. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 34–63.
- Jurić Pahor, M., 2001. Vpliv fašizma in nacionalsocializma na prvo, drugo in tretjo generacijo. Primer koroški in tržaški Slovenci. (Zaključno poročilo o rezultatih raziskovalnega projekta v letu 2001). Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana.
- Jurić Pahor, M., 2004. Neizgubljeni čas. Travma fašizma in nacionalsocializma v luči nuje po »obdobju latence« in transgeneracijske transmisije. *Razprave in gradivo* 44, 38–64.

- Kestenberg, J. S., 1995. Die Analyse des Kindes eines Überlebenden: Eine metapsychologische Beurteilung. V M. S. Bergmann, M. E. Jucovy & J. S. Kestenberg (ur.), *Kinder der Opfer, Kinder der Täter: Psychoanalyse und Holocaust*. Fischer Verlag, Frankfurt am Main, 173–206.
- Kogan, I., 2009. Die Durchlässigkeit der Grenzen in Holocaust-Überlebenden und ihren Nachkommen. V H. Radebold, W. Bohleber & J. Zinnecker (ur.), *Transgenerationale Weitergabe kriegsbelasteter Kindheiten: Interdisziplinäre Studien zur Nachhaltigkeit historischer Erfahrungen über vier Generationen*. Juventa Verlag, Weinheim in München, 119–128.
- Mayring, Ph., 1985. Qualitative Inhaltsanalyse. V G. Jüttemann (ur.), *Qualitative Forschung in der Psychologie. Grundfragen, Verfahrensweisen, Anwendungsfelder*. Beltz Verlag, Weinheim und Basel, 187–211.
- Mayring, Ph., 2002. *Einführung in die qualitative Sozialforschung: Eine Anleitung zum qualitativen Denken*. Beltz Verlag, Weinheim in Basel.
- Mayring, Ph., 2008. *Qualitative Inhaltsanalyse: Grundlagen und Techniken*. Beltz Verlag, Weinheim in Basel.
- Ottomeyer, K., 2011. *Die Behandlung der Opfer: Über unseren Umgang mit dem Trauma der Flüchtlinge und Verfolgten*. Klett-Cotta, Stuttgart.
- Ottomeyer, K. & Reichmayr, J., 2007. Ethnopschoanalyse und Tiefenhermeneutik. V J. Straub, A. Weidemann & D. Weidemann (ur.), *Handbuch interkulturelle Kommunikation und Kompetenz: Grundbegriffe, Theorien, Anwendungsfelder*. J. B. Metzler Verlag, Stuttgart, 249–261.
- Rehberger, R., 1992. Die zweite Generation als Opfer der Verfolgung: Psychoanalytische Überlegungen zur Generationenpsychologie. V G. Hardtmann (ur.), *Spuren der Verfolgung: Seelische Auswirkungen des Holocaust auf die Opfer und ihre Kinder*. Bleicher Verlag, Gerlingen, 155–166.
- Rosenthal, G., 1999. Die Shoah im intergenerationellen Dialog: Zu den Spätfolgen der Verfolgung in Drei-Generationen-Familien. V A. Friedmann, E. Glück & D. Vyssoki (ur.), *Überleben der Shoah – und danach: Spätfolgen der Verfolgung aus wissenschaftlicher Sicht*. Picus Verlag, Dunaj, 68–88.
- Vavti, Š., 2010. »Wir genießen lieber das Leben und haben es schön!« Slowenische Jugendliche im zweisprachigen Kärnten zwischen Lebenslust und Vergangenheitsinszenierung. *Razprave in gradivo* 62, 50–73.
- Witzel, A., 1985. Das problemzentrierte Interview. V G. Jüttemann (ur.), *Qualitative Forschung in der Psychologie: Grundfragen, Verfahrensweisen, Anwendungsfelder*. Beltz Verlag, Weinheim in Basel, 237–256.
- Wutti, D. & Wutti, F., 2012. Kein Ende traumatischer Erfahrungen der Kärntner SlowenInnen nach dem 2. Weltkrieg. V T. Heise, I. Özkan & S. Golsabahi (ur.), *Integration. Identität. Gesundheit*. Beiträge zum 5. Kongress des DTPPP in Klagenfurt 2001. VWB Verlag, Berlin, 49–54.
- Zöchmeister, M., 2010. Vom Leben danach: Eine transgenerationale Studie über die Shoah. Verein ASPIS – Forschungs- und Beratungszentrum für Opfer von Gewalt in Klagenfurt. Klagenfurt/Celovec.